

Nr 6.

Ankom till riksdagens kansli den 5 mars 1942 kl. 12 m.

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om anordnande av högmässogudstjänst såsom barn gudstjänst.

Genom en den 16 januari 1942 dagtecknad, till lagutskott hänvisad proposition, nr 25, vilken behandlats av första lagutskottet, har Kungl. Maj:t under återopande av propositionen bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över justitiedepartementens ärenden för nämnda dag samt Kungl. Maj:ts och kyrkomötets däri omförmälda skrivelser föreslagit riksdagen att antaga följande vid propositionen fogade förslag till

L a g

om anordnande av högmässogudstjänst såsom barn gudstjänst.

Härigenom förordnas som följer:

Domkapitel äge, utan hinder av vad i kyrkolagen är stadgat om högmässogudstjänst, efter vederbörande pastors och kyrkoråds hörande bestämma, att årligen högst två sådana gudstjänster må anordnas såsom barn gudstjänster i den ordning som för barn gudstjänst är föreskriven i kyrkohandboken. Vad nu är sagt gälle dock ej beträffande högmässogudstjänst å juldagen, långfredagen, påskdagen, pingstdagen och böndagarna.

Beträffande de skäl, som ligga till grund för lagförslaget, får utskottet, i den mån redogörelse därför ej lämnas här nedan, hänvisa till propositionen.

I en vid 1938 års kyrkomöte väckt motion, nr 15, föreslogs, att kyrkomötet måtte hos Kungl. Maj:t hemställa om vidtagande av åtgärder för sådan lagändring att högst två högmässor om året — dock icke på de större högtidsdagarna — finge utbytas mot barn gudstjänster i de församlingar, där pastor anhölle därom hos domkapitlet. Till stöd för detta förslag anfördes i motionen bland annat:

För barn gudstjänster i vår svenska kyrka vore särskilda ritual anbefallda i ett tillägg till handboken. Ritualernas avfattning vittnade om behovet av särskilda gudstjänster, anpassade efter barnens utveckling och fattningsgåvor. De betonade, liksom det ständigt växande söndagsskolearbetet, att

den tidiga kristliga fostran av barnen för närvarande vore en av kyrkans viktigaste uppgifter.

I städerna såväl som på landsbygden började emellertid en strävan göra sig gällande att till särskilda gudstjänster sammanföra barnen med de vuxna. Den gudstjänstfirande församlingen komme därigenom i närmare kontakt med söndagsskolans betydelsefulla uppgift, och man kunde därmed vinna icke blott att föräldrar medtog sina barn till gudstjänsten utan också att söndagsskolans barn medtog sina föräldrar.

Man hade på åtskilliga sätt försökt att nå dessa mål inom den nuvarande organisationen av gudstjänsterna. — De äldre församlingsmedlemmarna, särskilt föräldrar, hade inbjudits att delta i barngudstjänsterna, på morgonen eller kvällen, varvid stundom tillämpats lagen av den 25 april 1919 om utbyte av otte- eller aftonsångsgudstjänster mot andra offentliga andaktsstunder. — En eller annan högmässa, t. ex. den heliga Mikael's dag, hade man särskilt inbjudit söndagsskolans och andra barn att delta i högmässogudstjänsten. — Vid något tillfälle, särskilt på landsbygden, hade det förekommit, att man kungjort högmässan som barngudstjänst och därvid följt dennas ritual eller förkortat högmässoritualen.

Det sistnämnda förfarandet vore icke lagligt och de två förstnämnda hade vardera sina olägenheter. I det förra fallet föredroge kyrkfolket att gå i högmässan, framför barngudstjänsten. I det senare bleve högmässan bland annat genom sin längd tröttande för barnen, och en viss oro bland dem kunde störa gudstjänsten.

Den tanken hade därför uppstått, att man vid ett eller annat tillfälle skulle kunna få anordna högmässan som barngudstjänst och därvid följa kyrkohandbokens ritual för denna.

I betänkande med anledning av motionen vitsordade kyrkolagsutskottet behovet av särskilda gudstjänster, anpassade efter barnens utveckling och fattningsskåp, samt önskvärdheten av ett sammanförande av barnen med de vuxna till särskilda gudstjänster samt anförde bland annat:

För undvikande av tolkningssvårigheter borde föreskrivas, att barngudstjänsterna skulle hållas i enlighet med kyrkohandbokens ritual. Rätten att bestämma om högmässas anordnande såsom barngudstjänst borde överlåtas åt pastor. Då de gudstjänster, som här avsåges, till sin karaktär vore högmässor, ehuru i något förändrad form, torde uttrycket »anordnas såsom barngudstjänster» vara att föredraga framför »utbytas mot barngudstjänster».

På hemställan av utskottet anhöll kyrkomötet i skrivelse till Kungl. Maj:t, att Kungl. Maj:t ville vidtaga åtgärder för utfärdande av sådan lagbestämelse att två högmässor om året — dock icke på de stora högtidsdagarna — finge anordnas såsom barngudstjänster i enlighet med kyrkohandbokens ritual.

Över kyrkomötets framställning har biskopen *Tor Andræ* i egenskap av sakkunnig för kodifiering av gällande rätt på kyrkolagstiftningens område beretts tillfälle att yttra sig. I avgivet utlåtande har Andræ anfört bland annat:

Utskottets yrkande att bestämmandet om anordnande av dylika gudstjänster borde överlämnas uteslutande åt pastor syntes mindre väl grundat. Samtliga lagar, som anginge förändringar beträffande i kyrkolagen föreskrivna

allmänna gudstjänster, deras sammanlysning, förläggande till annan plats än kyrkan etc., förutsatte domkapitlets hörande. På enbart prästerligt initiativ företagna förändringar beträffande församlingens huvudgudstjänst skulle sannolikt i vissa trakter av vårt land kunna komma att betraktas som övergrepp mot församlingens rätt.

Den nya lagen torde därför böra innehålla ungefär följande: Domkapitlet äge efter vederbörande församlings hörande förordna, att högst två högmässor årligen, dock ej på större kyrkliga högtidsdagar, må anordnas som barngudstjänst enligt den ordning, som i kyrkohandboken för sådan gudstjänst är föreskriven.

Sedermera ha, efter remiss, yttranden över kyrkomötets framställning och Andræs däröver avgivna utlåtande inkommit från domkapitlen.

I samtliga yttranden har tillstyrkts, att en lagstiftning i det med framställningen avsedda syftet komme till stånd.

Domkapitlet i Skara har helt anslutit sig till det i utskottets betänkande och kyrkomötets skrivelse framlagda förslaget. *Domkapitlen i Göteborg, Karlstad* och *Visby* ha utan närmare uttalande tillstyrkt den ifrågasatta lagstiftningen. Av *domkapitlet i Strängnäs* har anförts att, där barngudstjänster eljest regelbundet anordnades, högmässa icke borde få utbytas mot barngudstjänst.

Domkapitlen i Linköping, Västerås, Växjö, Härnösand, Luleå och *Stockholm* ha förordat, att lagstiftningen utformades i enlighet med vad Andræ i sitt utlåtande föreslagit. Även *domkapitlen i Uppsala* och *Lund* ha anslutit sig till Andræs ståndpunkt, att det borde förbehållas domkapitel att lämna medgivande till ifrågavarande barngudstjänsters anordnande. Av domkapitlet i Uppsala har emellertid uttalats, att sådant medgivande borde få meddelas på framställning av vederbörande kyrkoråd. Domkapitlet i Lund har funnit, att initiativet borde tillkomma församlingen. Därvid borde pastor och kyrkoråd, när de vore i saken ense, äga gemensamt besluta å församlingens vägnar.

Vid remiss till lagrådet den 3 oktober 1941 av det genom förevarande proposition framlagda lagförslaget anförde *föredragande departementschefen, statsrådet Westman* — efter att ha redogjort för den i ärendet verkställda utredningen — följande:

»Lagbestämmelser i det syfte som angivits i kyrkomötets skrivelse synas önskvärda. Jag anser mig därför böra tillstyrka stadgande av innehåll att, utan hinder av vad kyrkolagen föreskriver om högmässogudstjänst, årligen högst två sådana gudstjänster må kunna anordnas såsom barngudstjänster i den ordning kyrkohandboken angiver för barngudstjänst. Undantag synes böra göras beträffande högmässogudstjänster å juldagen, långfredagen, påskdagen, pingstdagen och böndagarna.

Såsom föreslagits i Andræs utlåtande torde det böra tillkomma vederbörande domkapitel att förordna om barngudstjänsternas anordnande. Pastors och kyrkorådets yttrande synes böra inhämtas innan sådant förordnande meddelas.

Något särskilt stadgande därom att dylikt beslut icke må fattas beträffande församling, där barngudstjänster eljest regelbundet anordnas, synes icke lämpligen böra meddelas. I dessa liksom i övriga fall bör fråga om högmässas anordnande såsom barngudstjänst prövas under hänsynstagande till samtliga föreliggande omständigheter.

Det må framhållas, att hinder icke möter att vid högmässogudstjänst, som anordnas såsom barngudstjänst, kungöra föreskrivna tillkännagivanden.»

Lagrådet har lämnat lagförslaget utan erinran.

Genom skrivelse den 17 oktober 1941 har Kungl. Maj:t begärt *kyrkomötets* yttrande över lagförslaget. Detta har av kyrkomötet godkänts.

Utskottet.

Enligt det framlagda lagförslaget skall domkapitel äga att efter vederbörande pastors och kyrkoråds hörande bestämma att vissa högmässogudstjänster må anordnas som barngudstjänster. Det torde böra framhållas, att avfattningen av det föreslagna stadgandet uppenbarligen ej avser att lägga hinder i vägen för att initiativ till sådant anordnande utgår från pastor och kyrkoråd, och utskottet förutsätter att så också som regel kommer att bli förhållandet.

Utskottet har med hänsyn härtill icke funnit anledning till erinran mot lagförslaget och får alltså hemställa,

att förevarande proposition, nr 25, måtte av riksdagen bifallas.

Stockholm den 3 mars 1942.

På första lagutskottets vägnar:

N. GÄRDE.

Vid detta ärendes behandling ha närvarit:

från första kammaren: herrar *Gärde, Eskhult, Theodor Magnusson, Brandt*, Caap, Ahlqvist och Sandström**;

från andra kammaren: herrar *Lindqvist, Hedlund i Östersund, Ryberg, Björling, Berg*, Larsson i Hede, Landgren och Andersson i Mölndal.*

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.